КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Історичний факультет

Кафедра історії стародавнього світу та середніх віків

Пількевич А.Л.

Навчально-методичний комплекс
з дисципліни:

«ІСТОРІЯ РАННЬОГО НОВОГО ЧАСУ»

для бакалаврів денної форми навчання

КИЇВ – 2025

Розробник:

Пількевич Андрій Леонідович, к. і. н., доцент, доцент кафедри історії стародавнього світу та середніх віків.

Затверджено на засіданні кафедри історії
стародавнього світу та середніх віків
Протокол №1 від «1» вересня 2025 р.

Схвалено науково-методичною комісією історичного факультету
Протокол №2 від 24 вересня 2025 р.

Рецензенти:

д.і.н., проф. Ставнюк В.В.

к.і.н., ас. Руднічук А.А.

© КНУ ім. Тараса Шевченка, 2025.

© Історичний факультет, 2025.

© Пількевич А.Л., 2025.

ЗМІСТ

Робоча програма навчальної дисципліни…….4

Змістовний модуль 1……..…….……..13

Змістовний модуль 2……..……..19

Плани семінарських занять. ……..…….……25

Завдання для самостійної роботи…….38

Модульні контрольні роботи …….…...42

Екзаменаційна робота ……...……..…….….45

Рекомендована література ……..……..49

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Історичний факультет

Кафедра історії стародавнього світу та середніх віків

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Заступник декана з науково-педагогічної
та навчальної роботи
_____
«____»_____20__ року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Історія раннього нового часу

для студентів

галузь знань	03 Гуманітарні науки
спеціальність	032 Історія та археологія
освітній рівень	перший (бакалаврський)
освітня програма	Американістика та європейські студії (з поглибленим вивченням іноземної мови)
вид дисципліни	обов'язкова

Форма навчання	**денна**
Навчальний рік	**20__/20__**
Семестр	**4**
Кількість кредитів ECTS	**4**
Мова викладання, навчання та оцінювання	**українська**
Форма заключного контролю	**екзамен**

Викладач: Пількевич Андрій Леонідович, кандидат історичних наук, доцент кафедри історії стародавнього світу та середніх віків

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. _____(_____) «__»___ 20__р.
(підпис, ПІБ, дата)

на 20__/20__ н.р. _____(_____) «__»___ 20__р.
(підпис, ПІБ, дата)

Розробник:

Пількевич Андрій Леонідович, кандидат історичних наук, доцент кафедри історії стародавнього світу та середніх віків.

ЗАТВЕРДЖЕНО

Зав. кафедри нової та новітньої історії зарубіжних країн

_____ (Машевський О.П.)

(підпис) (прізвище та ініціали)

Протокол № ___ від «____» _____ 20___ р.

Схвалено науково - методичною комісією історичного факультету

Протокол від «____» _____ 20___ року №___

Голова науково-методичної комісії _____ (Терес Н.В.)

(підпис) (прізвище та ініціали)

Вступ

1. **Мета дисципліни** – формування у студентів системного уявлення про специфіку й етапи історичного розвитку західноєвропейської цивілізації пізнього середньовіччя (ранній новий час).

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни (за наявності):

1. Знати перебіг основних подій в межах історії середніх віків.

2. Вміти працювати з комплексом середньовічних джерел.

3. Володіти елементарними навичками аналізу джерельної бази історії середніх віків, історико-порівняльного методу, розуміти базові поняття організації суспільно-політичного та економічного устрою держав середньовічної Європи.

3. Анотація навчальної дисципліни:

Дисципліна забезпечує поглиблене вивчення історії раннього нового часу, органічно продовжує історію цивілізацій середньовічної Європи V–XV ст., переплітається з історією світової культури, історією філософії, історією релігії тощо. Курс забезпечує повноту охоплення історії середніх віків.

4. Завдання (навчальні цілі): формування цілісної системи знань про історію раннього нового часу. У результаті вивчення дисципліни студент повинен засвоїти елементи дослідницької роботи, аналізувати процеси та явища в історії західноєвропейських країн раннього нового часу, вміти аналізувати середньовічні джерела, розуміти релігійно-ідеологічні, культурно-господарські, соціально-політичні й ментально-психологічні особливості західноєвропейського суспільства.

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		**Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання**	**Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)**	**Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни**
Код	**Результат навчання**			
1.1.	*Знати основні події, процеси та явища в історії західноєвропейських країн раннього нового часу*	*Лекція, самостійна робота*	*Контрольна робота (тест)*	*10%*
1.2.	*Знати джерела та основні напрямки дослідження середньовічної цивілізації Західної Європи раннього нового часу*	*Лекція, самостійна робота*	*Контрольна робота (тест)*	*10%*
1.3.	*Знати хід державотворчих процесів у середньовічній Західній Європі раннього нового часу*	*Лекція, самостійна робота*	*Есе*	*8%*
1.4.	*Знати специфіку соціального, економічного, культурного та релігійного життя країн Західної Європи у ранній новий час*	*Лекція, самостійна робота*	*Есе*	*8%*

2.1.	*Вміти аналізувати джерельну базу та історіографічний матеріал*	*Лекція, семінар, самостійна робота*	*Усне опитування*	*12%*
2.2	*Вміти надавати кваліфіковані консультації державним, громадським і культурним установам і закладам*	*Лекція, семінар, самостійна робота*	*Усне опитування*	*12%*
2.3.	*Вміти аналізувати основні проблеми розвитку країн Західної Європи в ранній новий час*	*Лекція, семінар, самостійна робота*	*Підсумкова контрольна робота (тест)*	*20%*
2.4.	*Вміти визначати ключові відмінності та загальні тенденції в історичному розвитку країн Західної Європи*	*Лекція, самостійна робота*	*Підсумкова контрольна робота (тест)*	*20%*

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання *(необов'язково для вибіркових дисциплін які не входять до блоків спеціалізації)*

Результати навчання дисципліни (код) Програмні результати навчання (назва)	1.1	1.2	1.3	1.4	2.1	2.2	2.3	2.4
ПРН 3. Знати основні підходи до вивчення історії народів Західної Європи та Америки, принципи і методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел.		+			+			
ПРН 7. Розуміти і виявляти відмінності в історіописанні, поглядах на минуле представників різних епох та у різних контекстах щодо історії народів Західної Європи та Америки.		+			+			
ПРН 9. Мати навички організації практичного вирішення питань історичної пам'яті та охорони матеріальної й нематеріальної культурної спадщини України, інших країн, передусім Західної Європи та Америки.						+		
ПРН 15. Аналізувати політичні, економічні, суспільні і культурні події, процеси, явища в країнах Західної Європи в контексті глобальної історії, порівнювати їх з розвитком країн інших макрорегіонів світу в Новий і Новітній час.	+		+	+			+	+

7. Схема формування оцінки.

7.1 Форми оцінювання студентів:
- семестрове оцінювання:

1. Контрольна робота 1: РН 1.1. – 10 балів/6 балів.

2. Контрольна робота 2: РН 1.2. – 10 балів/6 балів.

3. Есе 1: РН 1.3. – 6 балів/4 балів.

4. Есе 2: РН 1.4 – 6 балів/4 балів.

5. Усне опитування з теми ЗМ1:РН 2.1 – 14 балів/8 балів.

6. Усне опитування з теми ЗМ2: РН 2.2 – 14 балів/8 балів.
- підсумкове оцінювання:
- форма оцінювання – екзамен;
- максимальна кількість балів, які може отримати студент – 40 балів;
- форма проведення екзамену – письмова, види завдань – загальні теоретичні завдання, які потребують розгорнутих відповідей;
- мінімальний пороговий рівень екзаменаційної оцінки, за якої іспит вважається складеним – 24 бали.

Необхідна умова допуску до екзамену: студент не допускається до екзамену, якщо під час семестру набрав менше, ніж 20 балів (критично-розрахунковий мінімум).
Рекомендований мінімум допуску до екзамену 36 балів.

7.2 Організація оцінювання:

Контроль знань студента здійснюється за модульно-рейтинговою системою. Загальну кількість балів студента формують семестрові бали, отримані з усіх тем двох змістових модулів:
- бали, отримані за модульні контрольні роботи;
- бали, отримані за роботу на семінарських заняттях;
- бали, отримані за самостійну роботу (за підготовку есе).

Зміст курсу поділений на 2 змістовних модулі. Кожний модуль включає в себе лекції, семінари та самостійну роботу студентів, які завершуються рейтинговим контролем рівня засвоєння знань програмного матеріалу відповідної частини курсу. У змістовий модуль 1 (ЗМ1) входять теми 1 – 6, у змістовий модуль 2 (ЗМ2) – теми 7 – 12.

Оцінка навчальної успішності студентів здійснюється під час семестрового оцінювання (семінари, контрольні роботи (тести), есе) та підсумкового оцінювання (екзамен).

Загальна сума балів – 100 балів (із них, семестрове оцінювання максимум 60 балів; підсумкове оцінювання (екзамен) – максимум 40 балів).

Змістовий модуль 1 ***Основні тенденції розвитку західноєвропейських країн наприкінці XV – першій XVI ст.***			*Змістовий модуль 2* ***Основні тенденції розвитку західноєвропейських країн у другій половині XVI – першій пол. XVII ст.***			***Підсумкова контрольна робота / Екзамен***
30 заліковий бал (максимум)			30 залікових балів (максимум)			40 балів
Семінари	*Самостійна робота*	*Модульний контроль*	*Семінари*	*Самостійна робота*	*Модульний контроль*	
14 (максимум)	6 (максимум)	10 (максимум)	14 (максимум)	6 (максимум)	10 (максимум)	

Упродовж семестру оцінюється робота студента ***під час кожного семінару*** (доповідь, доповнення, участь у дискусії). Під час семінару студент має можливість отримати від 1 до 2 балів. Критеріями оцінювання відповіді студента під час семінару є:

- повнота розкриття питання 0,5 бала;
- логіка викладення 0,5 бала;
- використання основної і додаткової літератури 0,5 бала;
- аналітичні міркування, вміння робити висновки 0,5 бала.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Предметом самостійної роботи студентів є опрацювання ними окремих тем з пропонованого курсу. Перевірка рівня засвоєння матеріалу самостійно опрацьованих тем здійснюється у вигляді усного опитування і есе. Самостійна робота студентів оцінюється в діапазоні від 0 до 6 балів.

Критерії оцінювання есе:

- глибоке розкриття проблеми, відображена власна позиція – 5-6 балів;
- обґрунтоване розкриття проблеми - 4-5 балів;
- питання розрите неповно - 3-4 балів;
- компілятивна робота, наявність помилок - 2-3 бали;
- розкритий лише один аспект - 1-2 бали;
- есе не зараховане - 0 балів.

МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ

Після завершення відповідно Змістового модулю 1 і Змістового модулю 2 проводяться ***модульні контрольні роботи*** **(МК)**.

Участь студентів в контрольних заходах обов'язкова. МК проводиться у письмовій тестовій формі. Тест містить 10 тестових завдань, правильна відповідь на кожне з яких оцінюється в 1 бал. Максимальна кількість балів, яку студент може набрати за МК – 10 балів. Студент, який не виконав вимоги по самостійній роботі, не допускається до складання МК, і даний модуль йому не зараховується.

У випадку відсутності студента з поважних причин відпрацювання та перездачі модульних контрольних робіт здійснюються відповідно до чинних в Університеті нормативних документів.

ЕКЗАМЕН

Екзаменаційний білет з курсу містить 2 питання, кожне з яких оцінюється від 0 до 20 балів.

- глибоке, теоретично обґрунтоване розкриття питання, відображена власна позиція – **18 – 20 балів**;
- обґрунтоване розкриття питання з певними фактологічними неточностями – **15 – 17 балів**;
- відповідь не дає повного розкриття питання, немає власної позиції – **12 – 14 балів;**
- неповне розкриття питання, але наявні певні знання – **9 – 11 балів;**
- питання розкрите фрагментарно, наявні фактологічні помилки – **8 – 10 балів**;
- відповідь неповна, наявні суттєві помилки при викладі **– 5 – 7 балів;**
- відповідь має значні помилки елементарного рівня – **1 – 4 бали.**
- відсутність відповіді на питання – **0 балів**.

Підсумкова оцінка в балах розраховується як сума балів, отриманих студентами за змістовні модулі.

Для студентів, які набрали сумарно меншу кількість балів ніж критично-розрахунковий мінімум – 20 балів для одержання екзамену необхідно у визначені викладачем дні пройти співбесіду з пропущених семінарських занять і лекцій з тим, щоб набрати критичний мінімум і допуститися до перескладання іспиту.

Рекомендований мінімум для допуску до екзамену – 36 балів.

При простому розрахунку отримаємо:

	Змістовий модуль1	Змістовий модуль2	ПМК / екзамен	Підсумкова оцінка
Мінімум	*18*	*18*	*24*	*60*
Максимум	**30**	**30**	**40**	**100**

7.3 Шкала відповідності оцінок

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

8. Структура навчальної дисципліни. Тематичний план лекцій

№ п/п	Назва теми	Кількість годин		
		Лекції	Семінари	Самостійна робота
Частина 1. Загальні тенденції розвитку західноєвропейських країн наприкінці XV – першій пол. XVII ст.				
1	Вступ. **Тема 1.** Предмет курсу «Історія раннього нового часу». Мета та основні завдання курсу. Джерельна база та історіографія.	2		2
2	**Тема 2.** Культура та мистецтво Високого Відродження	4	2	4
3	**Тема 3.** Великі географічні відкриття	4	4	2
4	**Тема 4.** Політичні структури, складання абсолютизму	2	4	4
5	**Тема 5.** Розвиток капіталістичних відносин	2	2	4
6.	**Тема 6.** Католицька церква: прояви кризи та Реформація	1	2	4
7.	*Есе за змістом тем ЗМ1*			10
8.	*Контрольна робота 1 (тест)*		1	
Частина 2. Регіональні тенденції розвитку західноєвропейських країн у XVI – першій пол. XVII ст.				
9.	**Тема 7.** Священна Римська імперія в XVI – перш. пол. XVII ст.	2	2	4
10.	**Тема 8**. Італія в XVI – перш. пол. XVII ст.	2	2	4
11.	**Тема 9.** Англія в XVI – перш. пол. XVII ст.	4	4	2
12.	**Тема 10.** Франція в XVI – перш. пол. XVII ст.	1	4	4
13.	**Тема 11.** Країни Північної Європи в XVI – перш. пол. XVII ст.	2	2	4
14.	**Тема 12.** Міжнародні відносини в Європі у XVI ст.	4		2
15.	*Есе за змістом тем ЗМ2*			10
16.	*Контрольна робота 2 (тест)*		1	
17.	**ВСЬОГО**	**30**	**30**	**60**

Загальний обсяг ***120 год.,*** в тому числі:
Лекцій **– *30 год.***
Семінари – ***30 год***
Самостійна робота – ***60 год****.*

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1.
Загальні тенденції розвитку західноєвропейських країн наприкінці XV – першій пол. XVII ст.

Тема 1. Предмет курсу «Історія раннього нового часу». Мета та основні завдання.

Історія Раннього Нового часу (Рання Модерна доба) – це період між Середньовіччям та Новою історією, що охоплює XV – першу половину XVII ст. Ця епоха вирізняється кардинальними трансформаціями в усіх сферах життя (від політичних та економічних до культурних та наукових), це час динамічних змін, що заклали основи сучасних суспільств. Мета курсу полягає у формуванні комплексного уявлення про ключові процеси та події, що визначили перехід до модерної цивілізації. Серед основних завдань курсу можна виділити наступні. Аналіз глобальних змін, висвітлення політичних трансформацій (перш за все осмислення процесу формування централізованих національних держав та становлення абсолютизму). Характеристика ключових тенденцій соціально-економічного розвитку (зародження капіталістичних відносин, розвиток мануфактурного виробництва та зміни соціальної структури). Аналіз релігійних та ідейних зрушень, наприклад, Реформації, Контрреформації та появи нових світоглядних систем, зокрема гуманізму та Просвітництва. Оцінка впливу Відродження та маньєризму на світогляд і культуру людства. Для вивчення історії Раннього Нового часу використовується широка джерельна база, що дозволяє відтворити багатогранну картину епохи. Основою є писемні джерела. Це дипломатичні документи, королівські укази, судові записи, трактати філософів та вчених, приватне листування, мемуари, хроніки та періодичні видання. Матеріальні джерела – предмети повсякденного вжитку, артефакти з археологічних розкопок, архітектурні пам'ятки, твори мистецтва (живопис, скульптура), які є не тільки предметами естетичного насолоди, а й важливими носіями історичної інформації. Також важливу роль відіграють картографічні джерела (відображають зміни уявлень про світ і шляхи освоєння нових земель)

Тема 2. Культура та мистецтво Високого Відродження

Високе Відродження (близько 1490-1527 рр.) – це апогей італійського Ренесансу, що тривав від кінця XV століття до умовного 1527 року. Цей короткий, але надзвичайно інтенсивний період є символом найвищого розквіту гуманістичних ідей, мистецтва та науки. Провідні осередки – Флоренція, Мілан, Рим. На відміну від раннього гуманізму, що фокусувався на віднайдені і

«відродженні» античних текстів, гуманізм Високого Відродження був синтетичним. Він прагнув поєднати античні ідеали з християнською доктриною. У мистецтві панувала ідея досконалої гармонії, симетрії та балансу. Композиції стають виваженими, а пропорції «ідеальними». Митці прагнули не просто відтворити реальність, а представити її в ідеалізованій, піднесеній формі. Художники, скульптори та архітектори не обмежувалися однією сферою. Вони були універсальними майстрами, поєднуючи технічну майстерність з глибоким філософським змістом. Цей період пов'язаний насамперед з трьома титанами: Леонардо да Вінчі, Мікеланджело та Рафаелем. У цей період архітектура також досягла апогею, що проявилося у використанні класичних форм (купол, колони, арки) та пропорцій. Основним проектом стала реконструкція Собору Святого Петра в Римі, в якій брали участь як Браманте, так і Мікеланджело. Високе Відродження стало переломним моментом в історії мистецтва, створивши канони, які впливали на наступні покоління митців. Візуальні програми вписані у ширший гуманістичний дискурс, неоплатонізм, вчення про «гідність людини», інтерес до природи як до книги, написаної математичною мовою. Теорії мистецтва (трактати Леонардо про живопис; кодифікації композиції, пропорцій, жесту) та поява біографічної історії мистецтва (Вазарі, уже після даної доби, але на її підґрунті) формують канон «генія» і професіоналізують художню працю. Високе Відродження утвердило «мову» європейського мистецтва на століття. Пріоритет раціональної композиції, органічний союз науки й краси, високий статус автора, життєздатні моделі патронату та освіти (майстерні, ранні академії). Воно створило панєвропейський еталон, від живопису та скульптури до архітектури й музики, стало точкою відліку для подальших стилів (маньєризму, бароко, класицизму), а також для модерної ідеї «класики» як мірила якості в культурі.

Тема 3. Великі географічні відкриття

Під «Великими географічними відкриттями» зазвичай розуміють тривалий процес морських експедицій і колоніальної експансії європейців від XV до XVIII ст., унаслідок якого були встановлені стійкі морські зв’язки між Європою, Африкою, Азією та Америкою, а згодом – й Океанією. Цей період став одним із ключових етапів переходу до глобалізованого світу Раннього Нового часу. На відміну від подорожей минулого, Великі відкриття були системним, технологічно забезпеченим та економічно мотивованим процесом, що кардинально змінив політичну, економічну та культурну мапу світу. На початку XV століття Європа зіткнулася з низкою викликів, які стали каталізаторами морської експансії. Османська імперія, що захопила Константинополь у 1453 році, блокувала

традиційні торговельні шляхи до Індії та Китаю, через які до Європи надходили прянощі, шовк та інші цінні товари. Це змусило європейські держави шукати альтернативні, безпечніші морські маршрути. Економічні мотиви були першочерговими: зростаючий попит на екзотичні товари, прагнення знайти нові ринки та прямий доступ до джерел золота та срібла. Водночас, значний технологічний прогрес зробив далекі подорожі можливими. Були вдосконалені навігаційні прилади, створено нові типи вітрильних кораблів (каравели), здатних витримувати далекі подорожі, а також удосконалено картографію. Наявність фінансових ресурсів у нових, централізованих монархіях Іспанії та Португалії, а також конкуренція між ними, створили політичну та фінансову основу для організації масштабних експедицій.

За покровительства інфанта Енріке Мореплавця португальці з початку XV ст. систематично досліджували Атлантику: освоїли Мадейру й Азори, просунулися вздовж західноафриканського узбережжя, заснували факторії. Бартоломеу Діаш обігнув мис Доброї Надії, відкривши вихід до Індійського океану; Васко да Ґама дістався Каликути, започаткувавши сталий морський шлях до Індії. Португальці отримали контроль над ключовими портами (Гоа, Малакка, Ормуз), вихід на Молуккські «Острови прянощів», контакти з Китаєм (португальці закріпилися в Макао).

Подорожі Христофора Колумба започаткували систематичні контакти з Америками. Іспанські конкістадори Ернан Кортес (завоювання імперії ацтеків) і Франсіско Пісарро (завоювання імперії інків) підкорили величезні території, що стали основою іспанської колоніальної імперії. Прагнення знайти західний шлях до "Островів прянощів" призвело до першого в історії навколосвітнього плавання, яке очолив Фернан Магеллан. Його експедиція підтвердила кулястість Землі. Приплив величезної кількості золота та срібла з Америки спричинив "революцію цін" – різке зростання цін на товари, що, з одного боку, спричинило збіднiння феодальної аристократії, а з іншого – стимулювало розвиток виробництва та торгівлі, сприяючи становленню капіталізму. Відкриття нових земель призвело до їх завоювання та колонізації. Сформувалися перші колоніальні імперії (Іспанська, Португальська), що забезпечували метрополії сировиною, золотом та ринками збуту. Пізніше до гонки приєдналися Англія, Франція та Нідерланди. Також відбувся «Колумбів обмін». Цей термін описує глобальний обмін рослинами, тваринами, технологіями, товарами та, на жаль, хворобами між Старим та Новим Світом. До Європи потрапили такі культури, як кукурудза, картопля, помідори, какао та тютюн. Водночас, європейці завезли в Америку коней, велику рогату худобу та смертельні інфекції, які призвели до катастрофічного скорочення корінного населення. Великі відкриття стали одним із головних чинників переходу до Ранньої Модерної доби, вони зруйнували

середньовічні уявлення про світ, заклали основи глобальної економіки й колоніальних імперій, радикально змінили демографічні й культурні ландшафти та спричинили тривалі дискусії про право, мораль і владу у світі, що стрімко «став меншим».

Тема 4. Політичні структури, складання абсолютизму

Ранній абсолютизм – це форма правління, характерна для держав Раннього Нового часу, за якої вся повнота державної влади (законодавча, виконавча та судова) зосереджується в руках монарха. Цей політичний режим прийшов на зміну середньовічній феодальній роздробленості, де влада короля була обмежена могутністю великих феодалів та церковних інституцій. Період становлення абсолютизму припадає на XVI–XVII століття. Занепад феодалізму та посилення буржуазії. Економічні зміни, зокрема розвиток торгівлі та мануфактурного виробництва, призвели до появи нового, економічно сильного класу – буржуазії. Цей клас був зацікавлений у стабільному правлінні, єдиних законах та ліквідації феодальних кордонів, які перешкоджали торгівлі. Вони підтримували монархів, надаючи їм фінансову та політичну опору. Розкол, спричинений Реформацією, призвів до тривалих та кровопролитних релігійних конфліктів. Монархи, що виступали як гарант миру та порядку, змогли використати ці конфлікти для зміцнення своєї влади, придушивши як опозиційну феодальну аристократію, так і претензії церкви на світську владу. Зростання військових амбіцій та конкуренція за колонії вимагали створення сильної та централізованої армії, що було під силу лише потужній державній владі. Для абсолютної монархії були характерні певні інституційні та політичні ознаки. Перш за все централізований державний апарат. Монарх створював власну бюрократію (апарат чиновників, які були особисто віддані короні, а не феодалам). Ця бюрократія здійснювала збір податків, ухвалювала та виконувала закони, а також контролювала територію. На відміну від середньовічного ополчення, що збиралося лише на час війни, абсолютистський правитель утримував постійну, професійну армію. Фінансування армії за рахунок королівської скарбниці робило монарха незалежним від військової допомоги феодалів, що остаточно підірвало їхнє політичне значення. Парламенти, Генеральні штати та інші органи, що обмежували владу короля в Середньовіччі, були сильно обмежені або взагалі перестали функціонувати. Економічна політика – накопичення золота і срібла в країні шляхом протекціонізму (захисту власного ринку від іноземної конкуренції).

Тема 5. Розвиток капіталістичних відносин

Ранній капіталізм приходить на зміну феодальному натуральному господарству та цеховому ремеслу, що були основою економіки Середньовіччя. Сутність раннього капіталізму полягала у приватному володінні засобами виробництва, використанні найманої праці та орієнтації на отримання прибутку. Завдяки Великим географічним відкриттям та колоніальній торгівлі, європейські купці та банкіри отримали величезні статки. Цей початковий капітал став основою для інвестування у виробництво. Феодальні відносини занепадали, селяни звільнялися з кріпацтва, а їхня земля переходила до великих землевласників. Це створювало два нові соціальні прошарки (власників капіталу та найманих робітників, останні не мали засобів виробництва і були змушені продавати свою робочу силу). Збільшення населення міст та розширення міжнародної торгівлі стимулювало зростання виробництва. На відміну від цехового типу, що обмежувало конкуренцію та інновації, капіталістичні форми були гнучкішими та ефективнішими. На ранніх етапах купець-підприємець надавав сировину (наприклад, вовну) ремісникам, які працювали вдома. Після виготовлення продукції купець викуповував її. Ця форма виробництва не мала єдиного місця роботи, але вже передбачала використання найманої праці. Згодом з’являється централізована мануфактура. У цій формі виробництва робітники збиралися в одному місці, що дозволило впровадити поділ праці, коли кожен робітник виконував лише одну операцію. Така спеціалізація значно підвищувала продуктивність і робила мануфактуру ефективнішою за традиційні ремісничі цехи. Розвиток торгівлі сприяв появі бірж (наприклад, в Антверпені та Амстердамі), де укладалися великі торгові угоди. Банківська справа також розвивалася, з'явилися інституції, що надавали позики та фінансували великі торгові підприємства. Почало формуватися суспільство, де статус визначався не походженням, а багатством. Приплив золота та срібла з Америки спричинив інфляцію, що призвела до збагачення буржуазії та збіднiння феодалів, чиї доходи були фіксованими. Капіталізм стимулював подальші географічні відкриття, колоніальні завоювання та формування світового ринку, що став основою для сучасних глобалізаційних процесів. Ранній Новий час став епохою, коли європейська економіка трансформувалася від традиційного феодального устрою до динамічної капіталістичної системи, що визначатиме подальший розвиток світу.

Тема 6. Католицька церква: прояви кризи та Реформація

Масштабні релігійні та водночас соціально-політичні хвилювання у XVI столітті обумовили тенденції розколу Католицької церкви та виникнення

протестантизму. Цей рух став логічним наслідком глибокої кризи, що охопила католицьку церкву напередодні Раннього нового часу. Серед католицького духовенства поширилися явища, які суперечили християнським цінностям. Поширеними були симонія (продаж церковних посад) та непотизм (передача посад родичам), що підривало довіру вірян до церкви. Одним із найбільш кричущих проявів кризи був масовий продаж індульгенцій (грамот про відпущення гріхів). Католицька церква стверджувала, що за гроші можна викупити гріхи та скоротити час перебування в чистилищі. Це викликало обурення серед багатьох вірян, які бачили в цьому комерціалізацію віри. Церква володіла величезними земельними володіннями та багатствами. Десятина та інші церковні податки відправлялися до Риму. Зростання міст та зміцнення буржуазії, що виступали за секуляризацію, підсилювали критику. Німецький монах-августинець Мартін Лютер виступив проти продажу індульгенцій. 31 жовтня 1517 року він оприлюднив свої «95 тез», у яких засуджував зловживання церквою. Лютер стверджував, що спасіння залежить лише від віри, а не від грошових внесків, і що Біблія є єдиним джерелом істини. Основні ідеї Лютера, що стали фундаментом протестантизму. Реформація швидко поширилася Європою, охопивши Німеччину, Швейцарію, Нідерланди, Скандинавію та Англію. Виникли нові християнські конфесії: лютеранство (у Німеччині), кальвінізм (у Швейцарії та Франції) та англіканство (в Англії). Це поклало кінець релігійній єдності Західної Європи. Реформація супроводжувалася кровопролитними конфліктами, зокрема Німецькою селянською війною (1524-1525) та Тридцятирічною війною (1618–1648), що остаточно змінили політичну карту континенту. Католицька церква відповіла власним рухом (Контрреформацією), що включала внутрішні реформи (наприклад, Тридентський собор) та створення нових орденів (наприклад, Орден єзуїтів) для боротьби з протестантизмом. Криза Католицької церкви та Реформація стали визначальними подіями Раннього Нового часу, що не лише змінили релігійну карту Європи, а й вплинули на політичні, соціальні та культурні процеси.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2.
Регіональні тенденції розвитку західноєвропейських країн у XVI – першій пол. XVII ст.

Тема 7. Священна Римська імперія в XVI – перш. пол. XVII ст.

Священна Римська імперія у XVI – першій половині XVII століття була складною політичною структурою, конгломератом сотень великих та малих держав, князівств, міст і церковних володінь, об'єднаних під номінальним правлінням імператора з династії Габсбургів. Основною характеристикою Імперії була її надзвичайна роздробленість. Імператор, хоч і вважався верховним правителем, мав обмежену реальну владу. Його повноваження контролювалися князями-виборцями, які обирали імператора, а також Імперським сеймом (Рейхстагом) – представницьким органом, що складався з представників князів, аристократії та вільних міст. З XV століття і до її ліквідації у 1806 році, імператорами Священної Римської імперії майже безперервно були представники династії Габсбургів. Їхня влада базувалася не стільки на імперському титулі, скільки на величезних спадкових володіннях (Австрія, Богемія, Угорщина), що надавало їм фінансові та військові ресурси для утримання свого впливу. Реформація, започаткована Мартіном Лютером у 1517 році, стала головним чинником, що підірвав релігійну та політичну єдність Імперії. Князі, які прийняли лютеранство, використовували його як привід для секуляризації церковних земель та посилення своєї незалежності від імператора та Папи Римського. Кульмінацією конфлікту став Аугсбурзький релігійний мир (1555), який закріпив принцип cuius regio, eius religio («чия влада, того й віра»). Це дозволило правителям вільно обирати між католицизмом і лютеранством, що остаточно узаконило релігійний розкол Імперії. Тридцятирічна війна (1618–1648), конфлікт, що розпочався як релігійна війна між протестантами та католиками, перетворився на загальноєвропейський конфлікт, в який були втягнуті більшість європейських держав. Війна завдала катастрофічних руйнувань німецьким землям, призвівши до значних людських втрат та економічного занепаду. Вестфальський мир (1648), що завершив Тридцятирічну війну, став ключовою подією в історії Імперії. Він офіційно закріпив релігійний компроміс, визнавши також і кальвінізм. Головним наслідком стало фактичне перетворення німецьких князів на суверенних правителів. Це остаточно поховало спроби імператорів створити централізовану державу, закріпивши політичну роздробленість Імперії аж до її розпаду. Священна Римська імперія пережила період глибокої кризи, спричиненої релігійними конфліктами та прагненням місцевих правителів до суверенітету. Цей період завершився її перетворенням на

конфедерацію практично незалежних держав, що стало важливим кроком на шляху до формування сучасних європейських держав.

Тема 8. Італія в XVI – перш. пол. XVII ст.

На початку Раннього Нового часу Італія все ще залишалася культурним і в значній мірі економічним центром Європи, батьківщиною Відродження та ключовим гравцем у середземноморській торгівлі. Проте, протягом XVI – першої половини XVII століття вона поступово втрачала своє лідерство, перетворюючись з ініціатора європейських процесів на об'єкт зовнішньої політики інших держав. Цей період був відзначений політичною роздробленістю, іноземним пануванням та економічним занепадом. Італія не була єдиною державою, а складалася з низки незалежних міст-держав і князівств, таких як Венеція, Генуя, Флорентійська республіка, Міланське герцогство, Папська область та Неаполітанське королівство. Ці держави постійно конкурували між собою, що робило їх вразливими для зовнішнього втручання. Італійські війни (1494–1559) стали переломним моментом. Розпочаті як династичні конфлікти між Францією та Іспанією за контроль над італійськими територіями, вони перетворили Італію на поле битви для найсильніших європейських монархій. Війни продемонстрували військово-політичну слабкість італійських держав і завершилися встановленням іспанського домінування. Іспанія отримала контроль над Неаполітанським королівством, Міланським герцогством і Сицилією. Великі географічні відкриття переорієнтували торгівлю з Середземномор'я на Атлантичний океан. Італійські міста-республіки, зокрема Венеція та Генуя, втратили свою монополію на торгівлю з Азією, а їхні порти перестали бути головними торговими центрами Європи. Розвиток мануфактурного виробництва в Англії та Нідерландах підірвав позиції італійських ремісників. Важке податкове навантаження, що накладалося іспанськими правителями, виснажувало економіку південних регіонів. Незважаючи на політичний та економічний занепад, Італія продовжувала відігравати важливу роль у культурному житті. У цей період Італія стала центром Контрреформації. Таким чином, у XVI – першій половині XVII століття Італія пережила період глибокої кризи, втративши політичне та економічне лідерство. Проте, її культурна спадщина залишалася надзвичайно впливовою, і саме в цей час зародилися нові художні стилі, що визначили обличчя європейської культури наступного періоду.

Тема 9. Англія в XVI – перш. пол. XVII ст.

Англія в XVI – першій половині XVII століття пройшла шлях від периферійної острівної держави до потужної морської та економічної сили. Цей період відзначається зміцненням королівської влади, релігійними потрясіннями, культурним розквітом і початком колоніальної експансії. Центральною подією стало формування унікальної англіканської церкви, що заклало основи для подальших політичних конфліктів. Правління династії Тюдорів ознаменувалося остаточним припиненням феодальних усобиць і створенням сильної централізованої держави. Генріх VIII розірвав зв'язки з Католицькою церквою. У 1534 році він проголосив себе главою новоствореної Англіканської церкви. «Акт про супрематію» дозволив королю конфіскувати величезні церковні землі, що значно зміцнило його фінансову базу та підірвало вплив католицької аристократії. Правління Єлизавети I вважається «золотою добою» Англії. Вона остаточно закріпила англіканство як державну релігію, відновила внутрішній порядок і сприяла економічному розвитку. Англія активно підтримувала протестантів у Європі, а її флот успішно протистояв Іспанії. Перемога над «Непереможною армадою» (1588) не лише врятувала країну від вторгнення, а й перетворила Англію на провідну морську державу. У цей період почалася колоніальна експансія Англії, зокрема були засновані перші поселення в Північній Америці. Після смерті Єлизавети I на престол зійшла династія Стюартів. Їхні спроби встановити абсолютну монархію, за прикладом континентальних держав, призвели до гострого конфлікту з парламентом. Яків I та Карл I намагалися правити без скликання парламенту, запроваджуючи нові податки та порушуючи традиційні права підданих. Їхня політика викликала опір як з боку парламенту, так і з боку пуритан, які вимагали «очищення» англіканської церкви від католицьких обрядів. Конфлікт між королем і парламентом поглиблювався релігійними розбіжностями. Пуритани, яких підтримувала буржуазія, виступали проти політики короля, який вважався прихильником католицизму. Ці протиріччя в кінцевому підсумку призвели до Англійської революції, яка поклала кінець спробам встановити абсолютизм і відкрила шлях до обмеження влади монарха.

Тема 10. Франція в XVI – перш. пол. XVII ст.

Франція в XVI – першій половині XVII століття пройшла шлях від хаосу релігійних воєн до консолідації влади та закладання основ абсолютизму. Це був період глибоких внутрішніх конфліктів, що зрештою призвели до формування однієї з найпотужніших централізованих монархій у Європі. Протягом XVI століття Франція була розколота релігійними конфліктами між католиками та

гугенотами (французькими протестантами-кальвіністами). Ці війни мали не тільки релігійний, а й політичний характер, були боротьбою за владу між двома могутніми аристократичними родинами (католиками Гізами та гугенотами Бурбонами). Варфоломіївська ніч (1572 року) стала кульмінацією цих конфліктів. У ніч на 24 серпня католики влаштували масову різанину гугенотів у Парижі, що спровокувало подальші кровопролитні зіткнення по всій країні. Ця подія суттєво підірвала авторитет королівської влади та поглибила внутрішню кризу. Після десятиліть боротьби, на престол зійшов лідер гугенотів Генріх Наваррський, який, щоб умиротворити країну, прийняв католицизм, ставши королем Генріхом IV (1589-1610) і заснувавши династію Бурбонів. У 1598 році він видав Нантський едикт, який гарантував гугенотам свободу віросповідання (в межах певних територій), завершивши період релігійних воєн. Після смерті Генріха IV влада перейшла до його сина Людовика XIII. Реальна влада в державі належала першому міністру, кардиналу Рішельє, який став архітектором французького абсолютизму, проводив політику спрямовану на зміцнення центральної влади та ослаблення внутрішньої опозиції. Рішельє ліквідував політичну автономію гугенотів, зруйнувавши їхні фортеці, але зберігши релігійну свободу. Він послабив опір феодалів, зруйнувавши багато замків, які часто були осередками заколотів. Кардинал створив систему інтендантів (чиновників, які представляли королівську владу в провінціях і контролювали виконання законів). Рішельє, попри те, що Франція була католицькою державою, активно підтримував протестантських князів під час Тридцятирічної війни, щоб ослабити династію Габсбургів, що правила в Іспанії та Священній Римській імперії. Діяльність Рішельє та Людовика XIII заклала міцний фундамент для правління Людовика XIV, який довів абсолютизм до його найвищої форми у другій половині XVII століття. Таким чином, Франція перетворилася з роздробленої країни на одну з найбільш централізованих і могутніх держав Європи.

Тема 11. Країни Північної Європи в XVI – перш. пол. XVII ст.

У XVI – першій половині XVII століття країни Північної Європи пережили період глибоких політичних, релігійних і економічних змін, що перетворили їх на впливових гравців на європейській арені. Цей період був відзначений Реформацією, боротьбою за панування на Балтиці та становленням Швеції як великої держави. Початок XVI століття ознаменувався розпадом Кальмарської унії, що об’єднувала Данію, Швецію та Норвегію під правлінням данського монарха. Данія та Норвегія залишилися в унії під владою короля Данії. У 1536 році король Крістіан III офіційно запровадив лютеранство як державну релігію, конфіскувавши церковне майно. Це зміцнило королівську владу, зробивши Данію

однією з найсильніших протестантських країн. Швеція під проводом Густава Вази здобула незалежність у 1523 році. Він заснував власну династію, а згодом також провів лютеранську Реформацію, що дозволило йому націоналізувати церковні землі та зміцнити свою скарбницю. Після розпаду унії, Швеція та Данія стали головними суперниками за контроль над торговими шляхами. Данія, що контролювала протоку Зунд, збирала мито з усіх кораблів, що проходили через неї, що було ключовим джерелом її доходів. Швеція прагнула позбавити Данію цієї переваги та забезпечити собі прямий вихід до Північного моря. Швеція та Данія також вели війни проти сусідніх держав, зокрема Московії та Речі Посполитої, за володіння територіями, що забезпечували контроль над торговими шляхами та виходами до моря. У першій половині XVII століття Швеція, завдяки ефективним реформам та успішній зовнішній політиці, перетворилася на домінуючу силу в регіоні. Густав II Адольф (1611–1632), знаний як "Лев Півночі", провів масштабні адміністративні та військові реформи. Він створив постійну армію, що базувалася на призові, а не на найманцях, що значно підвищило її боєздатність в той момент часу. Втручання Швеції у Тридцятирічну війну стало ключовим моментом. Густав II Адольф прийшов на допомогу німецьким протестантам, розгромивши війська Габсбургів. Завдяки його військовому генію та ефективній армії, Швеція отримала значні території за підсумками Вестфальського миру (1648).

Тема 12. Міжнародні відносини в Європі (XVI ст. – першій пол. XVII ст.)

Міжнародні відносини в Європі XVI – першої половини XVII століття характеризувалися складною взаємодією політичних, релігійних та економічних чинників, що призвели до перших загальноєвропейських конфліктів. Основною віссю протистояння було суперництво за гегемонію на континенті, а також релігійна боротьба між католицизмом і протестантизмом. Центральним конфліктом XVI століття було протистояння між династією Габсбургів та Францією. Габсбурги, завдяки вигідним династичним шлюбам, утворили величезну імперію, що включала Священну Римську імперію, Іспанію, Нідерланди, землі в Італії. Це становище створювало загрозу для Франції, що виявилася оточеною володіннями Габсбургів. Італійські війни (1494–1559) стали першим етапом боротьби. Французькі королі (Валуа) та іспанські Габсбурги воювали за контроль над багатими італійськими територіями. Війни завершилися перемогою Іспанії, яка закріпила своє панування в Італії.

Реформація додала новий вимір у міжнародні відносини, розділивши Європу на два табори – католицький і протестантський. Релігійні протистояння розкололи багато держав, а ворогуючі монархії використовували релігійні

відмінності для досягнення своїх політичних цілей. Тридцятирічна війна (1618–1648), перший загальноєвропейський конфлікт, у протистояння були втягнуті майже всі європейські держави (прямо або опосередковано).

Вестфальський мир встановив принцип державного суверенітету, згідно з яким держави мають право самостійно вирішувати свою долю, без зовнішнього втручання. Це остаточно поховало ідею єдиної європейської імперії, якої прагнули Габсбурги. На зміну прагненню до гегемонії прийшла концепція балансу сил, за якою жодна держава не повинна мати перевагу над іншими. Цей принцип став основою для європейської дипломатії на наступні століття.

ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінар № 1. Культура високого відродження

1. Характеристика джерел.
2. Поява та ознаки проторенесансу в образотворчому мистецтві Італії.
3. Теоретико-філософське підґрунтя гуманізму.
4. Розвиток мистецтва високого відродження в Італії. Роль мистецтва і митця в житті суспільства XVI ст.
5. Втілення гуманістичного ідеалу всебічно розвинутої людини на прикладі життя та діяльності Леонардо да Вінчі.
6. Напрямки та етапи творчості Рафаеля Санті.
7. Творчість Мікеланджело Буонарроті та причини кризи мистецтва Відродження.

Джерела

1. Котляров П.М. Історія західноєвропейського раннього нового часу. Хрестоматія. – К.: ВПЦ Київський університет, 2019.
2. Вазарі Д. Життєписи найславетніших живописців, скульпторів та архітекторів \\ пер. А. Перепадя, П. Соколовський. К: Мистецтво. 1970.
3. The Internet Medieval Sourcebook (Fordham University Center for Medieval Studies): https://sourcebooks.fordham.edu/sbook1z.asp
4. Findlen P. The Italian Renaissance: The Essential Readings. 2002. https://www.wiley.com/en-gb/The+Italian+Renaissance%3A+The+Essential+Readings-p-9780631222828
5. Whitlock K., The Renaissance in Europe: A Reader. 2000. https://books.google.com.ua/books/about/The_Renaissance_in_Europe.html?id=zhZ348IKVDcC&redir_esc=y

Література

1. The New Cambridge Modern History. Vol. III. The Counter-Reformation and price revolution, 1559–1610 / Ed. by R. Wernham. Cambridge University Press, 1968. 616 p. https://www.cambridge.org/core/books/new-cambridge-modern-history/3E714EF8BB9A70BCEE7DFB6809CD4E3D
2. The New Cambridge Modern History. Vol. IV. The Decline of Spain and the Thirty Years War 1609–48/59 / Ed. by J. Cooper. Cambridge University Press, 1971. 853 p.

https://www.cambridge.org/core/journals/historical-journal/article/abs/new-cambridge-modern-history-volume-iv-the-decline-of-spain-and-the-thirty-years-war-16094859-edited-by-jp-cooper-cambridge-university-press1970-pp-xxi-832-400/FFA187FF1646E939F6D1E488CD18BF40

3. Bouwsma, William J. The Waning of the Renaissance: 1550-1640. 2001. https://archive.org/details/waningofrenaissa0000bouw
4. Copenhaver, Brian P., and Charles B. Schmitt. Renaissance Philosophy. 1992. https://www.scribd.com/doc/185026505/Brian-P-Copenhaver-Renaissance-Philosophy-pdf
5. Crum, Roger J. and Paoletti, John T., eds. Renaissance Florence: A Social History. 2006. https://books.google.com.ua/books/about/Renaissance_Florence.html?id=CFB6V8TekrcC&redir_esc=y
6. Frommel, Christoph Luitpold. The Architecture of the Italian Renaissance. 2007. https://openlibrary.org/books/OL22747893M/ARCHITECTURE_OF_THE_ITALIAN_RENAISSANCE.
7. Hartt, Frederick and Wilkins, David G. History of Italian Art: Painting, Sculpture, Architecture. 2003. https://archive.org/details/HistoryOfItalianRenaissanceArtPaintingSculptureArchitectureHarttFrederick7thEd2011/page/n7/mode/2up
8. Levi, Anthony. Renaissance and Reformation: The Intellectual Genesis. 2002. https://archive.org/details/renaissancerefor0000levi/page/n7/mode/2up
9. Mackenney, Richard. Renaissances: The Cultures of Italy, c. 1300-c. 1600. 2005. https://openlibrary.org/books/OL10553120M/Renaissances
10. Rabb, Theodore K. The Last Days of the Renaissance and the Rise of Modernity. 2006. https://archive.org/details/lastdaysofrenais0000rabb
11. Sider, Sandra. Handbook to Life in Renaissance Europe. 2007. https://books.google.com.ua/books/about/Handbook_to_Life_in_Renaissance_Europe.html?hl=ru&id=MXt2ZicaP8IC&redir_esc=y
12. Soergel, Philip M., ed. Arts & Humanities Through the Eras. Vol. 1: Renaissance Europe (1300-1600). 2005. https://go.gale.com/ps/i.do?id=GALE%7CA142636354&sid=googleScholar&v=2.1&it=r&linkaccess=abs&issn=10949054&p=AONE&sw=w&userGroupName=anon%7E5ba9a156&aty=open-web-entry

Семінар № 2. Великі географічні відкриття

1. Характеристика джерел.
2. Подорожі Х. Колумба до Америки.
3. Португало-іспанське протистояння за панування в Атлантиці та «розподіл» світу.
4. Завоювання Юкатану, Мексики, Перу. Причини загибелі доколумбових цивілізацій.
5. Діяльність католицького духовенства в Новому світі.
6. Устрій іспанських колоній.
7. Наслідки колоніальної політики іспанців в Америці.

Джерела

1. Котляров П.М. Історія західноєвропейського раннього нового часу. Хрестоматія. – К.: ВПЦ Київський університет, 2019.
2. The Internet Medieval Sourcebook (Fordham University Center for Medieval Studies). Maritime Exploration and Conquest:

https://sourcebooks.fordham.edu/sbook1z.asp

3. Mancall, Peter C. Travel narratives from the age of discovery: an anthology. Oxford University Press. 2006.

https://books.google.com.ua/books?id=hNUROuYfFb4C&pg=1&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

Література

1. Кафедра історії стародавнього світу та середніх віків. Слайди до нормативних курсів. Історія цивілізацій Доколумбової Америки (Рубель В.А.)

http://am.history.univ.kiev.ua/library/claidy-do-normatyvnykh-kursiv

2. Рубель, В. А. (2005). Історія цивілізацій Доколумбової Америки. К: Либідь.

http://am.history.univ.kiev.ua/Istoriia_tsyvilizatsii_dokolumbovoi_Ameryky.pdf

3. Arnold, David (2002). The Age of Discovery, 1400–1600, Lancaster pamphlets. Routledge.

https://books.google.com.ua/books?id=YGufteqeJA4C&pg=1&redir_esc=y

4. Boxer, Charles Ralph (1969). The Portuguese Seaborne Empire 1415–1825. Hutchinson.

https://archive.org/details/portugueseseabor0000boxe

5. Donkin, R.A. (2003). Between East and West: the Moluccas and the Traffic in Spices up to the arrival of Europeans. Memoirs of the American Philosophical Society, Diane Publishing.

https://archive.org/details/bub_gb_B4IFMnssyqgC
6. Parry, J. H. (1981). The Discovery of the Sea. University of California Press. https://archive.org/details/bub_gb_kCREcRCFD0QC
7. Russell-Wood, A.J.R. (1998). The Portuguese empire, 1415–1808: a world on the move. JHU Press. https://books.google.com.ua/books?id=JTVH7PZU1hUC&pg=1&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false
8. Walton, Timothy R. (1994). The Spanish Treasure Fleets. Pineapple Press. https://books.google.com.ua/books?id=1cW22CKF2UMC&pg=1&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

Семінар № 3. Особливості розвитку доктрини меркантилізму в контексті історії країнах Західної Європи (XV- перша пол. XVII ст.)

1. Передумови виникнення та теоретико-методологічні особливості меркантилізму.
2. Характеристика основних етапів доктрини меркантилізму (ранній і пізній меркантилізм).
3. Особливості розвитку меркантилізму в різних країнах Західної Європи.
4. Перехід від доктрини меркантилізму до «Ранньої Класичної школи». Характеристика ідей Вільяма Петті та П'єра Буагільбера.

Джерела

1. Discourse of the Common Weal of this Realm of England (1581) / ed. by Elizabeth L. Cambridge University Press, 1929. https://archive.org/details/discourseofcommo00lamouoft/page/n5/mode/2up
2. Malynes G. The Maintenance of Free Trade. London, 1622 https://web.archive.org/web/20120313034727/http://www.efm.bris.ac.uk/het/malynes/malynes.txt
3. Misselden E. Free Trade or, The Meanes To Make Trade Florish. London, 1622. https://historyofeconomicthought.mcmaster.ca/misselden/freetrad.txt
4. Mun T. England's Treasure by Foreign Trade. Macmillan. https://ia800904.us.archive.org/13/items/englandstre00muntuoft/englandstre00muntuoft.pdf
5. Serra A. A Short Treatise on the Wealth and Poverty of Nations (1613). Anthem Press, 2011. https://books.google.com.ua/books?id=veb-mE3csWsC&printsec=frontcover&hl=ru&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

6. History of Medieval and Renaissance Europe: Primary Documents (EuroDocs Creator: Richard Hacken, European Studies Librarian, Harold B. Lee Library, Brigham Young University). https://eudocs.lib.byu.edu/index.php/History_of_Medieval_and_Renaissance_Europe:_Primary_Documents
7. The Internet Medieval Sourcebook is located at the Fordham University Center for Medieval Studies.

https://sourcebooks.fordham.edu/sbook.asp

8. Medieval Academy of America. Internet Medieval History Sourcebook.

http://mdr-maa.org/resource/internet-medieval-history-sourcebook/

Література

1. Базилевич В. Д., Гражевська Н. І., Гайдай Т. В., Леоненко П. М., Нестеренко А. П. Історія економічних учень. Навчальний посібник / Київ: Знання, 2004. 1300 с. *РОЗДІЛ - 3.2. Меркантилізм.*

https://www.info-library.com.ua/books-book-84.html

2. Жаліло Я. Економічна стратегія держави: теорія, методологія, практика: Монографія. К.: НІСД, 2003.

https://www.info-library.com.ua/books-book-81.html

3. Злупко С.М. Історія економічної теорії : Навчальний посібник. - К.: Знання, 2005.

https://www.info-library.com.ua/books-book-101.html

4. Корнійчук Л.Я. Історія економічних учень: Навчальний посібник. - К.: КНЕУ, 1999.

https://www.info-library.com.ua/books-book-128.html

5. Леоненко П.М. Економічна історія: Навчальний посібник. К.: Знання-Прес, 2004.

https://www.info-library.com.ua/books-book-164.html

6. Швайка Л. А. Державне регулювання економіки: Навчальний посібник. К.: Знання, 2006.

https://www.info-library.com.ua/books-book-130.html

7. Юхименко П.І. Економічна історія : Навчальний посібник. - К.: Вікар, 2004.

https://www.info-library.com.ua/books-book-97.html

8. Barth J. Money, Mercantilism and Empire in the Early English Atlantic, 1607 – 1697. Dissertation (Doctor of Philosophy, History). Fairfax, 2014.

http://mars.gmu.edu/bitstream/handle/1920/8852/Barth_gmu_0883E_10624.pdf?sequence=1&isAllowed=y

9. Magnusson L. The Political Economy of Mercantilism. Routledge, 2015. https://lburlamaqui.com.br/wp-content/uploads/2021/02/03_Lars-Magnusson-The-Political-Economy-of-Mercantilism-2015-Routledge.pdf
10. Stern P., Wennerlind C. Mercantilism Reimagined: Political Economy in Early Modern Britain and Its Empire. Oxford University Press, 2013. https://www.scribd.com/document/742861865/Philip-J-Stern-Carl-Wennerlind-Mercantilism-Reimagined-Political-Economy-in-Early-Modern-Britain-and-Its-Empire-Oxford-University-Press-2013
11. The Oxford Encyclopedia of Economic History / Ed. by J. Mokyr. Oxford University Press. Online Version: 2005.
12. https://www.oxfordreference.com/display/10.1093/acref/9780195105070.001.0001/acref-9780195105070
13. Vaggi G., Groenewegen P. A Concise History of Economic Thought: From Mercantilism to Monetarism. Palgrave Macmillan, 2006. http://diglib.globalcollege.edu.et:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/318/Vaggi%20G.%2C%20Groenewegen%20P.%20A%20concise%20history%20of%20economic%20thought%20%28Palgrave%2C%202003%29%28ISBN%200333999363%29%28359s%29_GH_.pdf?sequence=1&isAllowed=y
14. Wallerstein I. The Modern World-System I: Capitalist Agriculture and the Origins of the European World-Economy in the Sixteenth Century. University of California Press, 2011. https://www.jstor.org/stable/10.1525/j.ctt1pnrj9
15. Wallerstein I. The Modern World-System II: Mercantilism and the Consolidation of the European World-Economy, 1600–1750. University of California Press, 2011. https://www.jstor.org/stable/10.1525/j.ctt1pnn7m

Семінар № 4. Розвиток капіталістичних відносин у країнах Західної Європи

1. Характеристика джерел.
2. Передумови генезису капіталізму в країнах Західної Європи.
3. Передпромисловість (поява та розвиток циклів виробництва), мануфактурне виробництво.
4. Капіталізм у сільському господарстві.
5. Купецтво та нові форми торгівлі. Гроші та грошовий обіг.

Джерела

1. Котляров П.М. Історія західноєвропейського раннього нового часу. Хрестоматія. – К.: ВПЦ Київський університет, 2019.
2. The Internet Medieval Sourcebook (Fordham University Center for Medieval Studies):

https://sourcebooks.fordham.edu/sbook1j.asp

3. History of Medieval and Renaissance Europe: Primary Documents (EuroDocs Creator: Richard Hacken, European Studies Librarian, Harold B. Lee Library, Brigham Young University).

https://eudocs.lib.byu.edu/index.php/History_of_Medieval_and_Renaissance_Europe:_Primary_Documents

Література

1. Базилевич В. Д., Гражевська Н. І., Гайдай Т. В., Леоненко П. М., Нестеренко А. П. Історія економічних учень. Навчальний посібник / Київ: Знання, 2004.

https://www.info-library.com.ua/books-book-84.html

2. Бродель Ф. Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм, XV – XVIII ст. Т. 1. Структури повсякденності: можливе і неможливе. Пер. з фр. Г. Філіпчук. Київ, 1995.

https://archive.org/details/brodel/%D0%A2%D0%BE%D0%BC%201.%20-%20%D0%A1%D1%82%D1%80%D1%83%D0%BA%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0%20%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%81%D1%8F%D0%BA%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96%20%D0%BC%D0%BE%D0%B6%D0%BB%D0%B8%D0%B2%D0%B5%20%D1%96%20%D0%BD%D0%B5%D0%BC%D0%BE%D0%B6%D0%BB%D0%B8%D0%B2%D0%B5/

3. Історія економічних учень : Навчальний посібник / Юхименко П. І., Леоненко П.М. - К.: Знання-Прес, 2005.- 583 с.

https://www.info-library.com.ua/books-book-74.html

4. Braudel F. Afterthoughts on Material Civilization and Capitalism. Johns Hopkins University, 1979.

https://on-air.caricomassimo.org/media/pages/airchive/afterthoughts-on-material-civilization-and-capitalism/f75e740c20-1715897949/braudelfernand-afterthoughtsonmaterialcivilizationan.pdf

5. The Cambridge History of Capitalism. Vol. 1: The Rise of Capitalism From Ancient Origins to 1848 / Ed. by L. Neal, J. Williamson. Cambridge University Press, 2014.

https://www.cambridge.org/core/books/cambridge-history-of-capitalism/B67AB49FDD51367B26A6D4F02DCE74EE

6. The Cambridge World History. Vol. VI: The Construction of a Global World, 1400-1800 CE, **Part 1: Foundations** / Ed. by J. Bentley. Cambridge University Press, 2015.

https://www.researchgate.net/publication/291835003_The_Cambridge_world_history_volume_VI_The_construction_of_a_global_world_1400-1800_CE_part_1_Foundations

7. The Cambridge World History. Vol. VI: The Construction of a Global World, 1400-1800 CE, **Part 2: Patterns of change** / Ed. by J. Bentley. Cambridge University Press, 2015.

https://www.cambridge.org/ua/universitypress/subjects/history/regional-history-after-1500/cambridge-world-history-volume-6-part-1?format=HB&isbn=9780521761628

8. The New Cambridge Modern History. Vol. IV. The Decline of Spain and the Thirty Years War 1609–48/59 / Ed. by J. Cooper. Cambridge University Press, 1971. P. 67 – 103.

https://resolve.cambridge.org/core/books/the-new-cambridge-modern-history/E9D9DE168078E45EC5094E5FC59782D8

9. Wallerstein I. The Modern World-System I: Capitalist Agriculture and the Origins of the European World-Economy in the Sixteenth Century. University of California Press, 2011.

https://books.google.com.ua/books/about/The_Modern_World_System_I.html?id=JZqhKZ9ucc0C&redir_esc=y

Семінар № 5. Німецька реформація

1. Характеристика джерел.
2. Зародження та генезис реформаційної теології Мартіна Лютера (за творами М. Лютера та його сучасників).
3. «Народна Реформація». Особливості вчення Томаса Мюнцера (за листами Т. Мюнцера та трактатом «Празька відозва»).
4. Реформування освіти як складова церковної Реформації. Завдання та діяльність «візитаційних комісій» (за творами Ф. Меланхтона).

Джерела

1. Котляров П.М. Історія західноєвропейського раннього нового часу. Хрестоматія. – К.: ВПЦ Київський університет, 2019.

2. Загальний комплекс джерел з історії Реформації (Internet Modern History Sourcebook. Reformation Europe):
https://sourcebooks.fordham.edu/mod/modsbook02.asp

Роботи Мартіна Лютера:

1. «Disputatio pro declaratione virtutis indulgentiarum»
https://gutenberg.org/cache/epub/274/pg274.html
2. «An den christlichen Adel deutscher Nation von des christlichen Standes Besserung»
https://archive.org/details/werkekritischege06luthuoft/page/404/mode/2up
3. «Address To The Nobility of the German Nation»
https://sourcebooks.fordham.edu/mod/luther-nobility.asp
4. «De captivitate Babylonica ecclesiae»
https://archive.org/details/werkekritischege06luthuoft/page/484/mode/2up
5. «The Babylonian Captivity of the Church»
http://www.onthewing.org/user/Luther%20-%20Babylonian%20Captivity.pdf
6. «De libertate christiana»
https://editions.mml.ox.ac.uk/editions/freiheit-1520/
7. «On the Freedom of a Christian»
https://sourcebooks.fordham.edu/mod/luther-freedomchristian.asp

Роботи Філіпа Меланхтона:

1. Melanchthon P. Orations on Philosophy and Education. Cambridge Texts in the History of Philosophy / Ed. by S. Kusukawa. Cambridge University Press, 1999.
https://www.cambridge.org/core/books/melanchthon-orations-on-philosophy-and-education/7E05A36AA561934E95FCE17559605C0B
2. Corpus Reformatorum Philippi Melanthonis Opera Quae Supersunt Omnia / Ed. by C. B. Bretschneider, H. E. Bindseil. 28 vols. Halle, 1834–52, Brunswick, 1853–60.
https://www.google.com.ua/search?hl=ru&tbo=p&tbm=bks&q=inauthor:%22Philipp+Melanchthon%22

Томас Мюнцер

1. «Празька відозва» («A Broadsheet from Prague»)
https://www.andydrummond.net/muentzer/PDFs/praguemanifesto.pdf
2. Müntzer T. Revelation and Revolution: Basic Writings of Thomas Müntzer / Ed. by M. Baylor. Lehigh University Press, 1993.
https://lupress.lehigh.edu/publication/revelation-and-revolution

Література

1. Дятлов В. «В ім'я Бога і загального добра». Нижчі верстви населення німецького міста і Реформація. 1997. (Бібліотека).
2. Дятлов В. Європейські реформатори XVI століття: спроба історико–антропологічної характеристики // Середньовічна Європа: погляд з кінця XX ст. – Чернівці, 2000. С. 28 – 31. (Бібліотека).
3. Каріков С. А. Лютеранська конфесіоналізація в Саксонії в 1525–1580 рр. 2018. (Бібліотека).
4. Котляров П.М. Філіп Меланхтон. Фенікс Реформації. – Київ: Дух і Літера, 2020. https://nelcu.org.ua/wp-content/uploads/2022/04/Kotlyarov-Melanchton-final.pdf
5. Котляров П.М. Гуманіст і реформатор: освітні, релігійні та соціально-політичні практики Філіпа Меланхтона / П. Котляров. – К.-Вінниця: Нілан-ЛТД, 2017. (Бібліотека).
6. Kotliarov P. Visual Rhetoric of Protestant Architecture (On the Example of Adventist Churches in Kyiv) // Occasional Papers on Religion in Eastern Europe. – Vol. 41, Article 11. Iss. 4. 2021. – P. 107-125. https://digitalcommons.georgefox.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2270&context=ree
7. Kotliarov P. Architectural Features of Protestant Churches from the 16th to the 21st Centuries in Ukraine // Occasional Papers on Religion in Eastern Europe. – Vol. 40, Iss. 9. 2020. – P. 55-75. https://digitalcommons.georgefox.edu/ree/vol40/iss9/5/
8. Bainton R. Here I Stand. A Life of Martin Luther. Abingdon-Cokesbury Press. 2016. https://lionandlambapologetics.org/wp-content/uploads/2022/10/Here-I-Stand-A-Life-of-Martin-Luther-Bainton.pdf
9. Hendrix S. Martin Luther: Visionary Reformer. Yale University Press, 2015. https://dokumen.pub/martin-luther-visionary-reformer-9780300166958.html
10. McKim D. The Cambridge Companion to Martin Luther. Cambridge University Press, 2003. https://www.cambridge.org/core/books/cambridge-companion-to-martin-luther/85E49CA3C743000F2F2D82358DB16EDB
11. Po-chia Hsia R. A Companion to the Reformation World. Malden, MA: Blackwell Pub., 2004. https://thebibleisnotholy.wordpress.com/wp-content/uploads/2010/06/a-companion-to-the-reformation-world-2004.pdf

12. Scott T. Thomas Müntzer: Theology and Revolution in the German Reformation. Palgrave Macmillan, 1989. https://archive.org/details/thomasmntzertheo0000scot/page/n7/mode/2up

Семінар № 6. Становлення абсолютизму в Європі (XVI – перша половина XVII ст.)

1. Особливості розвитку абсолютизму у Англії.
2. Абсолютизм у Франція.
3. Особливості іспанського абсолютизму.
4. Розвиток раннього абсолютизму в Італії.
5. Священна Римська імперія: особливості розвитку раннього абсолютизму.
6. Скандинавські країни: розвиток раннього абсолютизму.

Джерела

1. Котляров П.М. Історія західноєвропейського раннього нового часу. Хрестоматія. – К.: ВПЦ Київський університет, 2019.
2. The Internet Medieval Sourcebook (Fordham University Center for Medieval Studies): https://sourcebooks.fordham.edu/sbook1z.asp
3. Findlen P. The Italian Renaissance: The Essential Readings. 2002. https://www.wiley.com/en-gb/The+Italian+Renaissance%3A+The+Essential+Readings-p-9780631222828
4. History of Medieval and Renaissance Europe: Primary Documents (EuroDocs Creator: Richard Hacken, European Studies Librarian, Harold B. Lee Library, Brigham Young University). https://eudocs.lib.byu.edu/index.php/History_of_Medieval_and_Renaissance_Europe:_Primary_Documents

Література

1. Bjørnstad H. The Dream of Absolutism: Louis XIV and the Logic of Modernity. University of Chicago Press. 2021. https://academic.oup.com/chicago-scholarship-online/book/42325
2. Black J. Absolutism in Renaissance Milan: Plenitude of Power under the Visconti and the Sforza 1329-1535. Oxford University Press. 2009. https://academic.oup.com/book/4274
3. Dignat A. Absolutisme et monarchie en France 2021. https://www.herodote.net/Absolutisme_et_monarchie_en_France-synthese-260-152.php
4. Lee A. Machiavelli: His Life and Times. London: Picador. 2020.

https://philpapers.org/rec/LEEMHL
5. Miller J. Absolutism in Seventeenth Century Europe. New York: Palgrave Macmillan, 1990. https://books.google.com.ua/books/about/Absolutism_in_Seventeenth_century_Europe.html?id=fs5mAAAAMAAJ&redir_esc=y
6. Skinne, Q. Machiavelli: A Very Short Introduction. 2021. https://www.researchgate.net/publication/364908132_Machiavelli_A_Very_Short_Introduction
7. Wilson, Peter H. Absolutism in Central Europe. New York: Routledge, 2000. https://www.routledge.com/Absolutism-in-Central-Europe/Wilson/p/book/9780415150439?srsltid=AfmBOorfhM5VuiJ2h8fvO_geiiy9-OMwP4sXYlA6H3MauqkBGQ1uU1FX
8. Zmora, Hillay. Monarchy, Aristocracy, and the State in Europe – 1300-1800. New York: Routledge, 2001. https://www.academia.edu/1496266/Monarchy_Aristocracy_and_The_State_in_Europe_1300_1800_London_Routledge_2001_

Семінар № 7. Нідерландська революція

1. Характеристика джерел.
2. Особливості політичного, економічного та релігійного розвитку Нідерландів XVI ст.
3. Боротьба іспанської влади з інакомисленням. Іконоборське повстання.
4. Нідерландська революція в контексті міжнародної політики Англії та Франції.
5. Утрехтська унія. Утворення Республіки об'єднаних провінцій.
6. Наслідки Нідерландської революції.

Джерела

1. Котляров П.М. Історія західноєвропейського раннього нового часу. **Хрестоматія.** – К.: ВПЦ Київський університет, 2019.
2. Архів документів Dutchrevolt. Першоджерела з історії Нідерландської революції:
https://dutchrevolt.leiden.edu/english/sources/Pages/All-sources.aspx
3. Texts Concerning the Revolt of the Netherlands / Ed. by E. H. Kossman, A. F. Mellink. Cambridge University Press, 1975.
https://www.dbnl.org/tekst/koss002text01_01/index.php

Література

1. Davina M. Material memories of the Dutch Revolt : the urban memory landscape in the Low Countries, 1566 – 1700. 2014. **(кафедральна бібліотека)**
2. Gelderen M. van The Political Thought of the Dutch Revolt 1555–1590. Cambridge University Press, 2002.
https://assets.cambridge.org/97805213/92044/sample/9780521392044ws.pdf
3. Hart M. C. 't The Dutch Wars of Independence: Warfare and Commerce in the Netherlands 1570 – 1680. Routledge, 2014.
https://www.researchgate.net/publication/281767016_The_Dutch_wars_of_independence_Warfare_and_commerce_in_the_Netherlands_1570-1680
4. Janssen G. The Dutch Revolt and Catholic Exile in Reformation Europe. Cambridge University Press, 2014.
https://www.researchgate.net/publication/282432261_Geert_H_Janssen_The_Dutch_Revolt_and_Catholic_Exile_in_Reformation_Europe
5. The New Cambridge Modern History. Vol. III. The Counter-Reformation and price revolution, 1559–1610 / Ed. by R. Wernham. Cambridge University Press, 1968. 616 p.
https://www.cambridge.org/core/books/new-cambridge-modern-history/3E714EF8BB9A70BCEE7DFB6809CD4E3D
6. The New Cambridge Modern History. Vol. IV. The Decline of Spain and the Thirty Years War 1609–48/59 / Ed. by J. Cooper. Cambridge University Press, 1971. 853 p.
https://www.cambridge.org/core/journals/historical-journal/article/abs/new-cambridge-modern-history-volume-iv-the-decline-of-spain-and-the-thirty-years-war-16094859-edited-by-jp-cooper-cambridge-university-press1970-pp-xxi-832-400/FFA187FF1646E939F6D1E488CD18BF40
7. Wilson C. Queen Elizabeth and the Revolt of the Netherlands. Springer, 1979.
https://link.springer.com/book/10.1007/978-94-009-8826-2

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота полягає у підготовці есе на тему **«Роль особи в контексті епохи»**. Студент самостійно обирає одну історичну постать з пропонованого списку (окремо для кожного з двох модулів). Структура есе має містити такі обов'язкові елементи:

- **І. Вступ** (представте обрану особистість, обґрунтуйте ваш вибір).
- **ІІ. Основна частина** (погляд на особистість як на «продукт» епохи, водночас опишіть контекст, наприклад, кризу католицької церкви, розвиток друкарства, зростання національної свідомості, початок капіталістичних відносин тощо. Опишіть конкретні дії та рішення цієї людини. Проаналізуйте причинно-наслідкові зв'язки)
- **ІІІ. Висновки** (коротко підсумуйте основні аргументи).
- **IV. Список використаних джерел та літератури.**

Рекомендації щодо написання

- Використовуйте першоджерела та посилайтеся на роботи істориків, які досліджували цю тему.
- Уникайте надмірної біографічності. Ваше завдання не просто переказати життєвий шлях, а проаналізувати його в контексті епохи.
- Використовуйте відповідну для епохи термінологію, аргументуйте ваші тези та дотримуйтесь логіки, кожен абзац має бути пов'язаний із попереднім та працювати на доведення вашої ідеї.

Самостійна робота студентів оцінюється в діапазоні від 0 до 6 балів (окремо для змістовного модуля № 1 та змістовного модуля № 2)

Критерії оцінювання есе:

- глибоке розкриття проблеми, відображена власна позиція – 5-6 балів;
- обґрунтоване розкриття проблеми - 4-5 балів;
- питання розрите неповно - 3-4 балів;
- компілятивна робота, наявність помилок - 2-3 бали;
- розкритий лише один аспект - 1-2 бали;
- есе не зараховане - 0 балів.

Обсяг есе має становити орієнтовно 7-10 сторінок. Технічні вимоги до есе є наступними: шрифт Times New Roman, 14-й кегль (розмір шрифту); міжрядковий інтервал у тексті – 1,5; текст вирівнюється по ширині сторінки. При написанні есе важливо дотримуватись принципів академічної доброчесності. Робота має бути самостійною, написаною з обов'язковим особистим внеском

здобувача вищої освіти. Копіювання текстів інших авторів та їхніх частин не допускається. Використання текстів інших праць має супроводжуватися посиланнями на них. Роботи, що носить ознаки академічної недоброчесності (плагіату), не зараховується в якості самостійної роботи.

Перелік історичних постатей для змістовного модуля № 1

- Джотто ді Бондоне
- Гвідо Гвініцеллі
- Франческо I Сфорца
- Франческо II Сфорца
- Козімо Медічі (Старший)
- Лоренцо I Медічі (Magnifico)
- Джіроламо Савонарола
- Донато Браманте
- Паоло Тосканеллі
- Миколай Кузанський
- Миколай Коперник
- Джордано Бруно
- Галілео Галілей
- Бернардо Даванцаті (Даванзаті Бостіки)
- Томас Ман
- Ернан Кортес
- Генріх (Енріке) Мореплавець
- Бартоломеу Діаш
- Васко да Гама
- Педру Алвариш Кабрал
- Америго Веспуччі
- Васко Нуньес де Бальбоа
- Ернандо де Сото
- Фернан Магеллан
- Франсіско Пісарро
- Хуан Родрігес Кабрільйо
- Дієго де Ланда (Кальдерон)
- Карл V Габсбург (Карлос I)
- Філіп II
- Філіп III
- Філіп IV (Іспанія)

- Себастіан Брант
- Ульріх фон Гуттен
- Еразм Ротердамський
- Максиміліан I
- Фрідріх III Мудрий (курфюрст Саксонський)
- Мартін Лютер
- Філіпп Меланхтон
- Томас Мюнцер

Перелік історичних постатей для змістовного модуля № 2

- Річард III
- Генріх VII
- Генріх VIII
- Едвард VI
- Марія I
- Єлизавета I
- Яків I
- Карл I (Чарльз I)
- Єлизавета Йоркська
- Катерина Арагонська
- Анна Болейн
- Джейн Грей та Джон Дадлі (герцог)
- Климент VII
- Томас Кранмер
- Волтер Релі
- Френсіс Дрейк
- Едуард Сеймур (герцог Сомерсетський)
- Вільям Шекспір
- Крістофер Марлоу
- Томас Кід
- Томас Мор
- Джон Кабот
- Генріх IV
- Марія Медічі
- Людовик XIII
- Людовик XIV

- Арман дю Плессі де Рішельє (кардинал)
- Джуліо Мазаріні
- Фердинанд II
- Фердинанд III
- Кристіан IV
- Густав II Адольф
- Альбрехт Валленштейн
- Тіллі (Йоганн Церклас)
- Томмазо Кампанелла
- Нікколо Макіавеллі
- Франческо Гвічардіні

МОДУЛЬНІ КОНТРОЛЬНІ РОБОТИ

Модульний контроль

Після завершення відповідно Змістового модулю 1 і Змістового модулю 2 проводяться ***модульні контрольні роботи*** **(МК)**.

Участь студентів в контрольних заходах обов'язкова. МК проводиться у письмовій тестовій формі. Тест містить 10 тестових завдань, правильна відповідь на кожне з яких оцінюється в 1 бал. Максимальна кількість балів, яку студент може набрати за МК – 10 балів. Студент, який не виконав вимоги по самостійній роботі, не допускається до складання МК, і даний модуль йому не зараховується.

У випадку відсутності студента з поважних причин відпрацювання та перездачі модульних контрольних робіт здійснюються відповідно до чинних в Університеті нормативних документів.

Проблематика, яка виноситься на Контрольну роботу ЗМ1:

1. Перехід до грошового господарства. Розвиток фінансово-кредитної справи.
2. Шляхи зародження капіталізму в промисловості. Мануфактура.
3. Капіталістична оренда на селі.
4. Соціальні зрушення в процесі генези капіталізму.
5. Причини і передумови Великих географічних відкриттів.
6. Географічні відкриття і колоніальні загарбання португальців в XV ст.
7. Подорожі Колумба, їх цілі та результати.
8. Конкіста. Завоювання іспанцями Мексики. Підкорення держави інків.
9. Кругосвітня подорож Магеллана.
10. Колоніальна політика європейських держав в XVI ст., її історичні наслідки.
11. Кризові явища в католицизмі на межі XV - XVI ст. Причини реформаційного руху в Європі.
12. Культурне піднесення Німеччини в кінці XV - на початку XVI ст. Німецький гуманізм і його роль у підготовці Реформації.
13. Мартін Лютер як ідеолог німецької Реформації, його погляди і діяльність.
14. Розвиток італійського гуманізму в XVI ст.
15. Проторенесанс. Мистецький спадок Джотто ді Бондоне.
16. Особливості розвитку мистецтва Високого Відродження в Італії на прикладі Леонардо да Вінчі.
17. Особливості розвитку мистецтва Високого Відродження в Італії на прикладі Рафаеля Санті.

18. Особливості розвитку мистецтва Високого Відродження в Італії на прикладі Мікеланджело Буонарроті.
19. Політична думка в Італії XVI ст. Н. Макіавеллі. Ф. Гвіччардіні.
20. Розвиток натурфілософії і природничих наук в Італії.

Приклад тестового питання для Контрольної роботи ЗМ1:

1. Яке із поданих нижче тверджень не відповідає змісту 95 тез Мартіна Лютера?

А) Пріоритет Євангелія над індульгенціями

Б) Папа Римський може прощати покарання накладені на особу за церковним правом

В) Мета індульгенції досягається не купівлею відповідної грамоти, а щирим каяттям

Г) Церква має повернути гроші одержані від індульгенцій їх власникам

Проблематика, яка виноситься на Контрольну роботу ЗМ2:

1. Політична історія через призму розвитку тенденцій раннього абсолютизму (Англія)
2. Політична історія через призму розвитку тенденцій раннього абсолютизму (Франція)
3. Політична історія через призму розвитку тенденцій раннього абсолютизму (Іспанія)
4. Політична історія через призму розвитку тенденцій раннього абсолютизму (Італія)
5. Політична історія через призму розвитку тенденцій раннього абсолютизму (Священна Римська імперія)
6. Політична історія через призму розвитку тенденцій раннього абсолютизму (Скандинавські країни)
7. Утворення Іспанського королівства. Іспанія у першій половині XVI ст. Політика Карла V.
8. Внутрішня та зовнішня політика Філіппа II.
9. Зовнішня політика Іспанії в XVI - першій половині XVII ст. Іспано-португальські стосунки.
10. Політичний устрій Нідерландів. Становище країни під владою іспанців.
11. Визвольна війна в центральних провінціях. "Гентське умиротворення". Арраська та Утрехтська унії.

12. Республіка З'єднаних провінцій у першій половині XVII ст.: економіка, суспільно-політичний розвиток, колоніальна політика.
13. Реформація в Англії у першій половині XVI ст., її особливості.
14. Правління Єлизавети I (зовнішня та внутрішня політика).
15. Утворення Галіканської церкви. Початок реформації у Франції.
16. Причини громадянських воєн у Франції. Релігійні і політичні угрупування, їх мета та завдання.
17. Зміцнення французького абсолютизму у першій третині XVII ст. Політика Ришельє.
18. Політичне становище Швеції в XVI ст.: розрив Кальмарської унії, перехід до абсолютизму.
19. Особливості суспільно-політичного розвитку Данії в XVI – першій половині XVII ст.
20. Основні риси міжнародних відносин у Західній Європі XVI ст.

Приклад тестового питання для Контрольної роботи ЗМ2:

1. *Який із перерахованих нижче Римських пап не належав до династії Медічі?*
   А) Григорій XIII
   Б) Лев X
   В) Лев XI
   Г) Климент VII

ЕКЗАМЕНАЦІЙНА РОБОТА

Перелік екзаменаційних питань:

1. Джерела по історії раннього нового часу.
2. Основні риси історичного розвитку країн Західної Європи у перехідну добу від середньовіччя до нового часу.
3. Есхатологізм, страх і сподівання в добу раннього нового часу.
4. Технічний прогрес в країнах Західної Європи
5. Перехід до грошового господарства. Розвиток фінансово-кредитної справи.
6. Зміни у ставленні до грошей і праці.
7. Шляхи зародження капіталізму в промисловості. Мануфактура.
8. Капіталістична оренда на селі.
9. Соціальні зрушення в процесі генези капіталізму.
10. Абсолютна монархія в країнах Заходу в XVI - першій половині XVII ст.
11. Особливості розвитку раннього абсолютизму (Англія)
12. Особливості розвитку раннього абсолютизму (Франція)
13. Особливості розвитку раннього абсолютизму (Іспанія)
14. Особливості розвитку раннього абсолютизму (Італія)
15. Особливості розвитку раннього абсолютизму (Священна Римська імперія)
16. Особливості розвитку раннього абсолютизму (Скандинавські країни)
17. Причини і передумови Великих географічних відкриттів.
18. Географічні відкриття і колоніальні загарбання португальців в XV ст.
19. Морський шлях португальців до Індії.
20. Подорожі Колумба, їх цілі та результати.
21. Конкіста. Завоювання іспанцями Мексики.
22. Підкорення іспанцями держави інків.
23. Кругосвітня подорож Магеллана.
24. Колоніальна політика європейських держав в XVI ст., її історичні наслідки.
25. Кризові явища в католицизмі на межі XV - XVI ст. Причини реформаційного руху в Європі.
26. Німеччина на початку XVI ст.: особливості політичного устрою, економічний розвиток.
27. Загострення соціальних протиріч в Німеччині на межі XV - XVI ст. Селянські виступи.
28. Культурне піднесення Німеччини в кінці XV - на початку XVI ст. Німецький гуманізм і його роль у підготовці Реформації.
29. Мартін Лютер як ідеолог німецької Реформації, його погляди і діяльність.
30. Радикальні течії в німецькій Реформації.
31. Вчення Томаса Мюнцера, його участь в Селянській війні.

32.Селянська війна в Німеччині: причини, основні райони руху, соціальний склад повсталих.
33.Анабаптисти після Селянської війни. Мюнстерська комуна.
34.Князівська реформація в Німеччині в 20 - 50-ті роки XVI ст. Аугсбурзький релігійний мир.
35.Реформаційне вчення Жана Кальвіна. Устрій кальвіністської церкви. Поширення кальвінізму в Європі XVI ст.
36.Політика Контрреформації. Тридентський собор.
37.Виникнення та організація «Ордену єзуїтів».
38.Розвиток італійського гуманізму в XVI ст.
39. Проторенесанс. Мистецький спадок Джотто ді Бондоне.
40.Особливості розвитку мистецтва Високого Відродження в Італії на прикладі Леонардо да Вінчі.
41.Особливості розвитку мистецтва Високого Відродження в Італії на прикладі Рафаеля Санті.
42.Особливості розвитку мистецтва Високого Відродження в Італії на прикладі Мікеланджело Буонарроті.
43.Політична думка в Італії XVI ст. Н. Макіавеллі. Ф. Гвіччардіні.
44.Соціально-утопічні теорії в Італії. Ідеї Т.Кампанелли.
45.Розвиток натурфілософії і природничих наук в Італії. Джордано Бруно. Галілей.
46.Утворення Іспанського королівства. Іспанія у першій половині XVI ст. Політика Карла V.
47.Повстання комунерос у Кастілії, його історичні наслідки.
48.Внутрішня та зовнішня політика Філіппа II.
49.Зовнішня політика Іспанії в XVI - першій половині XVII ст. Іспано-португальські стосунки.
50.Економічний занепад Іспанії у другій половині XVI - першій половині XVII ст., його причини.
51.Особливості економічного розвитку і генези капіталізму в Нідерландах.
52.Політичний устрій Нідерландів. Становище країни під владою іспанців.
53.Назрівання визвольної війни в Нідерландах. Розстановка соціальнополітичних сил напередодні повстання.
54.Повстання 1572 р. і зародження буржуазної республіки на півночі Нідерландів.
55.Визвольна війна в центральних провінціях. "Гентське умиротворення". Арраська та Утрехтська унії.
56.Заключний етап визвольної війни в Нідерландах. Причини поразки руху на півдні країни.

57.Республіка З'єднаних провінцій у першій половині XVII ст.: економіка, суспільно-політичний розвиток, колоніальна політика.
58.Реформація в Англії у першій половині XVI ст., її особливості.
59.Формування англіканської церкви. Пуританство.
60.Промисловість і торгівля Англії в XVI - на початку XVII ст.
61.Аграрний переворот в Англії, його соціальні наслідки.
62.Правління Єлизавети I (зовнішня та внутрішня політика).
63.Початок англійського колоніалізму. Подорожі англійських першовідкривачів.
64.Томас Мор і його "Утопія".
65.Господарський розвиток Франції в XVI ст. Особливості генези капіталізму.
66.Утворення Галіканської церкви. Початок реформації у Франції.
67.Причини громадянських воєн у Франції. Релігійні і політичні угрупування, їх мета та завдання.
68.Третій період громадянських воєн у Франції. Нантський едикт.
69.Зміцнення французького абсолютизму у першій третині XVII ст. Політика Ришельє.
70.Реформація в країнах Північної Європи.
71.Політичне становище Швеції в XVI ст.: розрив Кальмарської унії, перехід до абсолютизму.
72.Особливості суспільно-політичного розвитку Данії в XVI – першій половині XVII ст.
73.Основні риси міжнародних відносин у Західній Європі XVI ст.
74.Причини Тридцятирічної війни.
75.Перший (чеський) період Тридцятирічної війни.
76.Другий (датський) період Тридцятирічної війни.
77.Третій (шведський) період Тридцятирічної війни.
78.Заключний період Тридцятирічної війни. Вестфальський мир.

Зразок екзаменаційного білету

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Спеціальність: 032 Історія та археологія ОР «Бакалавр», 2-й курс
Освітні програми «Американістика та європейські студії»
Навчальна дисципліна: «Історія раннього Нового часу»

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 1

1. Причини і передумови Великих географічних відкриттів.
2. Проторенесанс. Мистецький спадок Джотто ді Бондоне.

Затверджено на засіданні кафедри історії стародавнього світу та середніх віків.
Протокол №__ від_____ р.

Зав. кафедри проф. Ставнюк В.В. _____

Екзаменатори: доц. Пількевич А.Л. _____

доц. Пуховець Д.С. _____

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Балух В.О. Культура ранньомодерної Європи : підручник для вузів / Василь Олексійович Балух, Віктор Петрович Коцур . – Харків : Фоліо, 2017.
2. Балух В. Ранньомодерна Європа: підручник / В. О. Балух, В. П. Коц – Чернівці, 2016.
3. Котляров П.М. Гуманіст і реформатор: освітні, релігійні та соціально-політичні практики Філіпа Меланхтона. – К. Вінниця: Нілан-ЛТД, 2017.
4. Котляров П.М. Історія західноєвропейського раннього нового часу. Хрестоматія. – К.: ВПЦ Київський університет, 2019.
5. Котляров П.М. Філіп Меланхтон. Фенікс Реформації. – Київ: Дух і Літера, 2020.
6. Рубель, В. А. Історія цивілізацій Доколумбової Америки. К: Либідь. 2005.
7. Рубель В.А. Слайди до нормативних курсів. Історія цивілізацій Доколумбової Америки. Кафедра історії стародавнього світу та середніх віків (http://am.history.univ.kiev.ua).
8. Bentley, Jerry H., Sanjay Subrahmanyam, Merry E. Wiesner-Hanks, The Cambridge World History, Volume VI: The Construction of a Global World, 1400-1800. Cambridge: Cambridge University Press, 2015.
9. Bagchi, David V. N., and David Curtis Steinmetz, eds. The Cambridge Companion to Reformation Theology. Cambridge: Cambridge University Press, 2004.
10. Cameron, Euan, ed. Early Modern Europe: An Oxford History. Oxford: Oxford University Press, 1999.
11. George Holmes, ed., The Oxford History of Medieval Europe (Oxford: Oxford University Press, 1992.
12. Hankins, James, ed. The Cambridge Companion to Renaissance Philosophy. Cambridge: Cambridge University Press, 2007.
13. Hsia, R. Po-chia, ed. A Companion to the Reformation World. Malden, MA: Blackwell Pub., 2004.
14. Kraye, Jill, ed. The Cambridge Companion to Renaissance Humanism. Cambridge: Cambridge University Press, 1996.
15. Lansing, Carol, and Edward D. English, eds. A Companion to the Medieval World. Chichester: Wiley-Blackwell, 2009.
16. Martin, John Jeffries, ed. The Renaissance World. New York - London: Routledge, 2007.

17. McGrade, Arthur S., ed. The Cambridge Companion to Medieval Philosophy. Cambridge: Cambridge University Press, 2003.
18. Nadler, Steven M., ed. A Companion to Early Modern Philosophy. Malden, MA: Blackwell Publishers, 2002.
19. Pettegree, Andrew, ed. The Reformation World. London - New York: Routledge, 2002.
20. Ruggiero, Guido, ed. A Companion to the Worlds of the Renaissance. Malden, Mass.: Blackwell Publishers, 2002.
21. Rutherford, Donald, ed. The Cambridge Companion to Early Modern Philosophy. Cambridge: Cambridge University Press, 2006.

Додаткова:

1. Bentley, Jerry, Karen Wigen and Renata Bridenthal eds., Seascapes, Littoral Cultures, and Trans-Oceanic Exchanges. Honolulu: University of Hawai'i Press, 2007.
2. Biedermann, Zoltán, Anne Gerritsen, and Giorgio Riello (eds.), Global Gifts: The Material Culture of Diplomacy in Early Modern Eurasia. Cambridge: Cambridge University Press, 2018.
3. Chatterjee, Kumkum, and Clement Hawes (eds.), Europe Observed: Multiple Gazes in Early Modern Encounters. Lewisburg, PA: Bucknell University Press, 2008.
4. Colley, Linda. Going Native, Telling Tales: Captivity, Collaborations and Empire. Past and Present. 2000.
5. Curtin, Philip D., Cross-Cultural Trade in World History. Cambridge: Cambridge University Press, 1984.
6. Deusen, Nancy E. van, "Indios on the Move in the Sixteenth-Century Iberian World", Journal of Global History 10.3. 2015. P. 387-409.
7. Findlen, Paula (ed.), Early Modern Things. Objects and their Histories, 1500-1800. New York: Routledge. 2013.
8. Games, Alison, The Web of Empire: English Cosmopolitans in an Age of Expansion 1560-1660. Oxford: Oxford University Press, 2008.
9. Gruzinski, Serge, The Mestizo Mind: The Intellectual Dynamics of Colonization and Globalization. New York: Routledge, 2002.
10. Huntington, Samuel, The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order. New York: Simon & Schuster, 1997.
11. Jackson, Anna, and Amin Jaffer (eds.), Encounters: The Meeting of Europe and Asia 1500-1800. London: V&A Publications, 2004.
12. Jardine, Lisa & Jerry Brotton, Global Interests: Renaissance Art between East and West. London: Reaktion Books, 2000.

13. Mason, Peter, The Lives of Images. London: Reaktion Books, 2001. Г п м г
14. Parker, Charles H., Global Interactions in the Early Modern Age. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.
15. Pratt, Mary-Louise, Imperial Eyes: Travel Writing and Transculturation. 2nd ed. New York: Routledge, 2007.
16. Schaffer, Simon, Linda Roberts, Kapil Raj and James Delbourgo (eds.), The Brokered World: Go-Betweens and Global Intelligence, 1770-1820. Sagamore, MA: Science History Publications, 2009.
17. Trivellato, Francesca, Leor Halevi, and Cátia Antunes (eds.), Religion and Trade: Cross-Cultural Exchanges in World History, 1000-1900. Oxford: Oxford University Press, 2014.